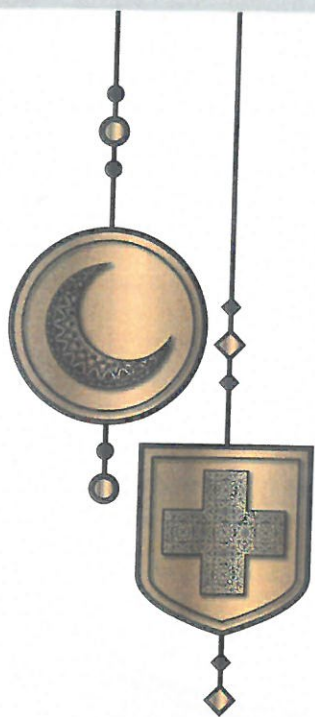

Els Sants de la Pedra, una part més de la cultura matriarcal mediterrània.

En la primavera del 2005, quan ja tenia molt avançada una part de la recerca que feia sobre el vocabulari agrícola i administratiu que hi havia en les ordenances de la séquia de Benàger i Faitanar, és a dir, sobre la normativa de 1740 (encara vigent), em llancí a tractar la part religiosa relacionada amb l'agricultura, potser perquè alguna persona d'on jo vivia, Aldaia (l'Horta de València), em comentàs que els Sants de la Pedra (Abdó i Senent) eren els patrons dels llauradors valencians i que, en l'església mare d'Aldaia (la de l'Anunciació), hi havia unes representacions en escultura dels sants Abdó i Senent, figures que encara es poden veure, a més que en Aldaia també eren patrons, però junt amb el Crist dels Necessitats.

El fet és que, un dia, ja dins de l'església, viu que no sols eren dos els sants protectors, sinó que... u dels dos em recordava el triangle cap a dalt (lo masculí) i, l'altre, el triangle cap a baix (lo femení), per mitjà del forment (blat,

en moltes poblacions) i del raïm. I això lligava amb detalls que havia llegit en un llibre sobre la sexualitat des de la vessant espiritual: "*Metafísica del sexe*"¹, de l'italià Julius Evola. Ara bé, també m'adoní, immediatament, que... es podia tractar d'un mite més i, ben prompte, escriguí les línies següents, a manera d'una obreta de teatre.

<<Imagineu-vos que pertanyeu a un orfeó i que visiteu una església en què l'altar té els Sants de la Pedra, és a dir, Sant Abdó i Sant Senent. Imagineu-vos, també, que sou una mare, Àngels, o un pare, Sebastià, i que hi sou junt amb un fill de 5 anys, David. El vostre fill, David,...

DAVID (*en veu baixa*): - Pare, ¿qui és eixe home barbut de l'esquerra?

SEBASTIÀ (*baixet*): - No és un barbut, sinó un sant. El pare no sap qui és. Ara ens ho dirà el capellà.

Sant Abdó i Sant Senén en una xilografia antiga del segle XVIII.

DAVID (*assenyalant el sant de la dreta*):
- ¿I qui és aquell, pare?

SEBASTIÀ (*suaument*): - El pare no ho sap, David. Qui millor ho sabrà és el capellà del poble. Segur. Ell segur que ho sap.

DAVID (*amb un fil de veu i interessat*): - ¿I no tenen nom?

SEBASTIÀ (*sorprés i somrient*): - ¡No soltes rucades, David! ¿Tu, no tens nom?

DAVID (*un poc afrontat*): - És que...

El capellà fa la seua presentació i comença a descriure la vida d'ambdós sants. Indica que són els Sants Màrtirs, Sant Abdó i Sant Senent, també coneguts com "els Sants de la Pedra".

SEBASTIÀ (*es dirigeix a Àngels*): - ¿Què ha dit el capellà, Àngels? (*assenyalant David*). És que aquest impertinent...

ÀNGELS (*respon*): - Ha dit que són Sant Abdó i Sant Senent.

DAVID (*estranyat*): - ¿Quèèè? ¿Com, mare?

ÀNGELS (*de nou i amb dolçor*): - Sant Abdó i Sant Senent.

DAVID (*fent capteniments*): - Abdó..., Senent..., Abdó..., Senent..., Abdó...

ÀNGELS (*demanant-li quietud i més*

atenció): - ¡Xist, xist! ¡David, per l'amor de Déu, mira el capellà i escolta'li! I deixa ja de...

DAVID (*a mitja veu i amb certa resignació*): - Sí, mare.

CAPELLÀ (*cap a l'altar major; en primer lloc, assenyala el Crist*): - ... com veuen vostés, n'hi ha u que porta un manat d'espigues, sant Abdó, mentres que l'altre, Sant Senent, duu un penjoll de raïm. Això simbolitza...

DAVID (*en veu baixa, a son pare*): - Pare, pare...

SEBASTIÀ (*sorprés i enutjat, prega atenció i silenci a David*): - ¡Xist, xist! (amb rectitud) Escolta: has vingut a aprendre, com la mare i jo, no a donar la matracà. M'has entés, ¿no? (continua) I ara, si vols, em fas l'última pregunta. ¡I prou!

DAVID (*amb un to més formal*): - D'acord, pare. (*suaument*) ¿Per què Sant Abdó no porta el penjoll de raïm?>>

¿Què li respondríeu? ¿Vos imagineu que sou el capellà, la mare o el pare? ¿Contestariéu igual a una persona de quaranta anys? En cas contrari a dir la primera cosa que pensàsseu, tindríeu davant una muntanya ben alta, muntanya que tot seguit intentarem pujar. Escric "*ben alta*" perquè em fa l'efecte que poques persones ens hem

Escultures que presideixen el retaule i capella dedicats als Sants Màrtirs en Arlés Sur Tech (Occitània).

fet mai la pregunta de David. Fins i tot, jo: havia llegit el nom popular, “els Sants de la Pedra”. Però el text (i altres posteriors) no especificava “¿qui és qui?”, això és, “qui es relaciona amb el forment i qui amb el raïm”. Comencí a preguntar rectors: “He llegit ‘Sants de la Pedra’ i forment (o blat) i... Però, ¿qui és qui?”. Algú em va manifestar: “No m’ho havia preguntat mai. M’imagine que sant Abdó serà el de l’esquerra [de l’altar major des d’on faig les misses]” (sic). Era el rector d’una parròquia... des de feia uns quinze anys. N’hi hagué qui em va dir que representaven “el símbol de la unió del pa i del vi” (sic) i una de les primeres qüestions ara ja aclarides.

Fins ací, qui és qui, segons les idees que tenim de partida i que, sovint, apareixen en Internet de manera semblant a les respostes dels tres capellans que han aparegut fins ara. Ja en parlarem, més avant i de manera més científica.

En segon lloc, els noms Abdó i Senent també enllacen amb lo dels triangles i, de pas, ens aporten informació interessant per a entendre la festa. Cal afegir que aquests noms també els podem veure escrits com Abdon i Senén, formes perfectament vàlides i populars emprades en moltes publicacions del segle XXI, i que, per exemple, el *Diccionari Català-Valencià-Balear* (publicat en 1962) inclou com a correcta la forma Senent, la qual, a més de nom, és un cognom. Així, per exemple, en Aldaia

(l’Horta de València), és un cognom prou estés i s’hi empra el nom Senent, en parlar dels Sants de la Pedra, excepte, per exemple, en algunes publicacions fetes fa poc.

Origen i significat dels noms Abdó i Senent.

A més, si partim del significat etimològic² dels noms dels dos sants, hi ha que Abdó, segons distintes fonts d’Internet, en hebreu, vol dir “el molt servicial”³, “serf”⁴, “el servidor de Jesús”⁵, “serf de Déu”⁶. En canvi, Senent, en àrab, equival a “la punta de ferro de la fletxa o de la llança” i, en hebreu, significa, “pur, net, destil·lat” i, també, “l’innocent, el qui fa honor a la seua puresa, el bondados”, a més que podria provenir del grec Zen, sobrenom de Júpiter en grec⁷. Senent també apareix com a “tall de l’espasa”⁸ i, fins i tot, com a “regal de Déu”⁹ (en hebreu) i amb el significat de “relacionat amb Déu”¹⁰ (en grec). Cal afegir que no hem trobat cap article sobre els Sants de la Pedra en què es dedique un apartat a la procedència lingüística i al significat dels noms Abdó i Senent.

Germans bessons, prínceps i de Pèrsia (actualment, Iran).

Jaume Ayats Abeyà, en l’article “*Dels Sants Màrtirs de Vic a Càstor i Pòl·lux. Notes per a un assaig d’antropologia regressiva*”¹¹, escriu que “en la tradició catalana els sants dobles han tingut i

continuen tenint un gran poder seductor, amb presència a moltes devocions que van des del patronatge de poble a les de capelles singulars. Una simple mirada a àrees com Andorra ens fa veure que gairebé la meitat de les esglésies tenen una divinitat doble, i que en època medieval aquesta duplicitat segurament era d'una proporció més alta. No conec estudis sobre aquest fenomen estructural de les creences a Catalunya, però no em convenç gens l'explicació que el fenomen sigui només fruit de les relíquies de màrtirs que tantes vegades van arribar dobles, però també triples o múltiples (pp. 832-833). I que, fins i tot, *"Un simple repàs a les advocacions medievals també ens fa veure aquesta tendència a dos sants patrons del poble que, quan s'arriba al monestir, poden arribar a tres o quatre"* (p. 833). De fet, a hores d'ara, en poblacions valencianes, per exemple, el Camp de Mirra i Benicarló, hi ha devoció a tres sants: Sant Bartomeu i, a més, a Sant Abdó i Sant Senent (sants bessons, que van junts, com a germans, també coneguts en moltes poblacions de la històrica Corona Catalanoaragonesa¹²).

Aquesta tendència en els comtats catalans, a la divinitat doble i a tenir dos patrons en una mateixa població (el dos va associat a lo femení i a lo matriarcal i els Sants de la Pedra en són un exemple més), en línia amb lo escrit per Jaume Ayats, té lloc, igualment, en un moment en què moltes dones de

la noblesa ocupaven càrrecs de poder i que, fins i tot, exercien de jutgesses, com podem llegir en el llibre *"Història de les dones a la Catalunya medieval"*¹³, de Teresa Vinyoles Vidal (p. 24), per exemple, del segle IX a l'XI.

Sobre la incorporació dels Sants de la Pedra, germans bessons, a la cultura dels comtats catalans i al Monestir de Santa Maria d'Arles (d'on partiria, cap a Roma, l'abat Arnulf¹⁴ i en tornaria, en el segle X), direm que, segons el Mn. Martirià Brugada i Clotas¹⁵, autor del llibret *"Abdon i Senén, damunt la pedra ferma"*, *"Els sants eren ja coneguts i venerats a l'abadia amb anterioritat a la seva arribada"* (p. 18), en el segle X.

Quant al tema que encapçala aquest apartat de l'article i que tot seguit desglossem, he extret algunes conclusions que considere convenient fer-les públiques, a partir de la lectura de fonts ben distintes sobre els Sants de la Pedra (sobretot, de tipus religiós) i, també, de preguntes a capellans i tot:

1. No s'han plantejat qui dels dos hauria sigut l'hereu dinàstic del regne o de l'Estat d'on provenien, sinó, simplement, que no eren reis sinó virreis o, si no, prínceps i, a més, germans. Recordem que només u dels dos ho seria en un futur. Puntualment, apareixen com a reis, però en menor mida.
2. Per què, entre molts capellans (com també ocorre, popularment), no es sap

SANT ABDÓ I SANT SENÉN, ELS SANTETS DE LA PEDRA
Co-Patrons del Camp de Mirra
Advocats dels llauradors valencians. Escultures de Pascual Sempere, 1945.

qui és qui en moltes parròquies, ni qui porta el blat i qui el raïm, malgrat que, només puntualment, hem trobat casos on, junt amb una obra de ceràmica o d'escultura, hi ha el nom assignat a cada sant i de manera explícita.

3. Per què la seua festa cau, justament, u dels últims dies del mes de juliol, el mes que sembla més llarg en llum (a diferència d'agost, quan es nota que s'acurta l'hora a què es pon el sol), com molt bé reflecteixen alguns refranys i no, per exemple, en el mes de juny, el mes popularment associat a la collita del forment, al forment i a la corbella, com ho reflecteix, per exemple, el refrany valencià *"Pel juny, la corbella al puny"*.

4. Per què les proves que s'aporten, des de la versió més pròxima a la seua existència, només són el nom, el dia de l'aniversari i el lloc de la sepultura i no, per exemple, sobre el seu naixement o sobre els seus pares o familiars i acompanyades d'informació referent al regne d'on provenien, més enllà del nom del país. Cal tenir present que eren prínceps. I, quan no se'ls cita, com a fills de monarques, ho fan com a nobles. En ambdós casos, provenien de la noblesa i, com és ben sabut, hi ha nobles de segles anteriors a la nostra era de què es coneix de qui eren fills. Com hem dit adés, només en casos menors, apareixen com a reis i, no obstant això, no s'indica en quin Estat exercien com a sobirans. Fins i tot n'hi

ha que diuen, com ara, Daniel Benito Goerlich, que podrien ser dos amics amb poca diferència d'edat i, àdhuc, *"humildes trabajadores extranjeros"*¹⁶ (p. 88), cosa que sembla un invent gens creïble, ja que, en la historiografia tradicional, no ha sigut costum introduir la vida de persones no benestants, sinó de persones associades al poder militar, al polític, al religiós, als invents, a les lletres i a les ciències (quasi sempre, hòmens, en aquesta línia de presentació de la Història).

Llibres sobre els sants Abdó i Senent.

Sobre els Sants de la Pedra, sovint la major part de la informació recau en l'origen persa i on començà la difusió de la seua devoció en la Corona Catalanoaragonesa, Arles, nom en valencià d'una població històricament vinculada a la part de Catalunya (però que, des de 1659, forma part de França) i als històrics comtats catalans del segle X, quan l'abat Arnulf, amb el permís del papa, trasllada els cossos dels sants Abdó i Senent cap a... aquesta població de la comarca del Vallespir, en el Pirineu català.

Un llibre interessant és *"La vida dels gloriosos sants Abdó i Senén"*¹⁷, del valencià Joan Baptista Anyés (Ciutat de València, 1480-1553), en línia amb l'estil de Sant Vicent Ferrer (i, per tant, no en la de l'humanisme), en el segle XVI (publicat en la Ciutat de València, en 1548), entre altres motius, perquè

inclou unes quantes pàgines a la dansa, als balls i als pans beneïts (acte que encara perdura en moltes poblacions on es fa festa als Sants de la Pedra) i els relaciona amb el paganisme i, finalment, una oració per a pregar els Sants de la Pedra (oració que, per exemple, el Mn. Martirià Brugada i Clotas, trau en la seua obreta **"Abdon i Senén, damunt la pedra ferma"**, del 2004, d'on he tret prou informació per a determinats punts).

Aquesta obra de Joan Baptista Anyés i la visió contrària que ell manifesta cap al paganisme del poble senzill valencià del segle XVI, encara no va en la línia de la cultura de la imatge i patriarcal que sorgiria del Concili de Trento (1545-1563) i que, no sols aniria contra el luteranisme, sinó que es refermaria i, a més a més, afectaria el matriarcalisme de la nostra cultura i, de rebot, els Sants de la Pedra, per exemple, perquè afavoriria... la introducció de Sant Isidre, ja que l'Església valenciana institucionalitzada s'adherí a la cultura castellana després de la guerra de Germanies (1520-1522). Així, llegim, en paraules seues: *"no puc deixar d'admirar-me dels nostres llauradors, que creuen obligar a Déu i als sants gloriosos en les festivitats d'aquells¹⁸, amb sol fer molts pans beneïts, i amb trompes i tabals i balls fer grans danses, en les qual mai no fou servit Déu, ni menys els sants"*.

Una altra obra, però amb un estil ja barroc, és el **"Llibre de la translació**

dels sancts Abdon y Sennen", escrit pel P. Miquel Llot de Ribera i publicat en Perpinyà en 1591, aleshores, en territori de Catalunya. Dedicava un apartat molt interessant a l'acte de traure els sants per a que ploga, que paga la pena llegir, així com a l'aigua miraculosa, la qual s'ha demostrat científicament que és un fet de la natura¹⁹.

I, finalment, per a rematar lo dedicat als Sants de la Pedra i, en aquest sentit, a la música, direm que hi ha balls i danses que tenen a veure amb els sants Abdó i Senent, que, en molts casos (com ara, el dels cossiers, el dels bastons o el del ball de bot o ball de pagès), tenen relació amb la cultura matriarcalista i que, per tant, són anteriors al naixement del cristianisme. Així, hi ha el ball dels cossiers (en l'illa de Mallorca), els balls de bastons (que en la població aragonesa de Camporrells té la varietat *"els totxets"*, per a fer que la terra es mantinga viva, no com una representació guerrera), el ball de bot o ball de pagès (balear i relacionat amb la collita, per exemple, de forment), els balls de plaça, les danses i la dansada valenciana (la *"dansà"*, en el parlar vulgar), el ball de l'escombra (que apareix en el **"Costumari català"**, de Joan Amades), el ball parlat d'Almoster (el Baix Camp), etc. Fins i tot, en el ball dels cossiers, hi ha una Dama al voltant de qui ballen (com si fos la Moma del Corpus) unes quantes persones amb detalls (com ara, en la roba) que recorren lo femení. Tot això deixa clar, per tant, que, de la mateixa manera que

els Sants de la Pedra, aquestes celebracions musicals tenen un origen matriarcal i que la nostra cultura ho és, ja que u dels detalls pels quals es pot deduir aquesta línia en una cultura, és la música i això inclou la dansa i els balls.

LLUÍS BARBERÀ I GUILLEM

C/ Dr. Sabater Fornés, 16-2a
46970 Alaquàs (l'Horta de València)
flotant.43@gmail.com
695489761

Nota: Aquesta informació es tracta d'un article previst per a una publicació de les festes patronals del 2019, en la població valenciana el Camp de Mirra. Si voleu fer-ne una publicació (parcial o reduïda), per favor, indiqueu després l'autoria.

¹ *"Metafísica del sexe"*, de Julius Evola (José J. de Olañeta ed., 1997).

² L'etimologia és l'estudi sobre l'origen de les paraules d'una llengua.

³ *"Origen y significado de nombres propios"* (http://www.misabueso.com/nombres/nombre_abdon.html), entrada de la web *"MiSabueso"*. D'origen hebreu.

⁴ *"Significado del nombre Abdón. Nombres para niños"* (<https://www.guiainfantil.com/nombres/nombres-para-ninos/significado-del-nombre-abdon>), entrada de la web *"guiainfantil.com"*.

⁵ *"Significado de Abdon"* (<https://significadodenombres.com.es/significado-de-abdon>), entrada de la web *"MiSabueso"*.

⁶ *"Significado del Nombre Abdon. Origen del Nombre Abdon"* (<http://www.significado-nombres.com/nombre/nombre-ABDON.html>), entrada de la web *"Significadonombres.com"*.

⁷ Aquests significats de Senent figuren en l'entrada *"Senén"* (<https://www.todopapas.com/nombres/nombres-de-nino/senen>), en la web *"TodoPapas"*.

⁸ *"Significado del nombre Senen"* (<https://www.planetamama.com.ar/significado-nombre/senen>), *"filo de la espada"* (sic), tret de la web *"Planeta mamá"*.

⁹ *"Significado y origen del nombre Senen"* (http://www.mundodescargas.com/significado_nombres/hombre/s/etimologia_senen.htm), *"Regalo de Dios"* (sic), tret de la web *"Mundodescargas.com"*.

¹⁰ *"100 nombres originales para niño"* (<https://launion.com.mx/blogs/vida-y-estilo/noticias/79399-100-nombres-originales-para-ni%C3%B1o.html>), *"Relacionado con Dios"* (sic), tret de la web *"La Unión"*.

¹¹ *"Dels Sants Màrtirs de Vic a Càstor i Pòl·lux. Notes per a un assaig d'antropologia regressiva"* (<http://www.raco.cat/index.php/Ausa/article/download/327429/417964>), article de Jaume Ayats, publicat en la web *"Raco"*. Aparegué, en el 2016, en la revista *"AUSA"* (no. 178).

¹² A hores d'ara, encara es fa festa en poblacions aragoneses, moltes, en la zona catalanoparlant i, fins i tot, en algunes terres castellanes, tot i que és més puntual, com també té en Arles (població catalanoparlant de la comarca del Vallespir, en França).

¹³ *"Història de les dones a la Catalunya medieval"*, de Teresa Vinyoles Vidal, editat per Pagès Editors i per Eumo en el 2005 (1a. edició).

¹⁴ Per motius de temps, no puc detallar més un fet que resta ja comprovat: que l'existència de l'abat Arnulf no és un mite, sinó un fet, com proven els darrers estudis a què he tingut accés durant els dos o tres últims mesos. Escric aquesta nota el 25 de maig del 2019.

¹⁵ *"Abdon i Senén, damunt la terra ferma"*, llibret editat pel Centre de Pastoral Litúrgica, en el 2004..

¹⁶ En l'article *"Historia, arte e iconografía de los Santos Abdón y Senén"* (p. 88), en el llibre *"De la Festa d'Acció de Gràcies i d'altres festes de Carpesa"* (edició a càrrec de José Jaime Brosel Gavilá, Ajuntament de València, 2005).

¹⁷ *"La vida dels gloriosos sants Abdó i Senén"*, de Joan Baptista Anyés (editorial Ulleye, Xàtiva, 2010).

¹⁸ Els Sants de la Pedra.

¹⁹ *"Comencem parlant d'aigua"* (<http://combinacions.blogspot.com/2010/10/comencem-parlant-daigua.html>), entrada del bloc *"Combinacions"*, de Xavi Duran Ramírez.